

27.3.2024

Yhteenveto

KANSALAI SJÄR JESTÖ AKATEMIAN DIALOGIT

Kansalaisjärjestöakatemia kokosi 100 ihmistä Helsingin kaupungintalon tapahtumatorille ja lähes 300 kirjautunutta Helsinki-kanavalle. Aamupäivän aikana kuultiin valmisteilla olevan kansalaisjärjestöstrategian merkityksestä ja esiteltiin strategian päämäärä- ja tavoiteluonnokset yhteistä keskustelua varten. Järjestöjen pääviesteissä korostuivat rahoitus ja tiedolla johtaminen; tutkijat nostivat esiin paikallisen kansalaistoiminnan merkitystä yhteiskunnan kriisinkestävyydessä.

Strategialuonnoksesta keskusteltiin akatemiailltapäivän dialogeissa. Dialogeissa syvennettiin ymmärrystä strategian tavoitteista eli tavoitellusta muutoksesta ja sen tarkoituksenmukaisuudesta. Lisäksi keskusteltiin toimenpiteiden toteuttamiskelpoisuudesta. Valtaosa keskustelijoista toimi järjestöissä.

Neljä paikan päällä ja kaksi verkon välityksellä käytyä dialogia on kirjattu tähän yhteenvetoon, jota hyödynnetään strategian valmistelussa. Lisäksi yksi dialogeista käytiin ruotsiksi. Yhteenveto on julkaistu hankesivulla osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM140:00/2023>.

Ota yhteyttä: kansalaisjarjestostrategia.om(at)gov.fi

TIIVISTELMÄ

Strategialuonnoksessa nähdään paljon hyvää, mutta siltä halutaan enemmän. Järjestöjen toimintaedellytyksissä ei ole kyse vain rahoituksesta, vaan myös esimerkiksi kansalaisosallistumisesta ja toiminnasta muutoksineen. Dialogit syvensivät ja vahvistivat jo saatua strategiapalautetta. Keskusteluja tiivistää toive ihmislähtöisestä, siiloja purkavasta hallinnosta ja tarve järjestöyhteistyölle kaikilla hallinnon tasoilla.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

JÄRJESTÖJEN TOIMINTAEDELLYTYKSIÄ KOSKEVAA TILANNEKUVAA

Dialogeissa keskusteltiin siitä, mitkä akatemia-aamupäivässä sanotut asiat jäivät mieleen ja mistä on tarpeen jatkaa keskustelua. Osallistujat tunnistivat tällaisiksi asioiksi rahoituksen epävarmuuden, varainhankinnan kehittämisen vaikeuden ja varainhankintaan liittyvät korkeat odotukset. Järjestöillä on hyvin erilaiset varainhankintavalmiudet, ja tuntuu epäreilulta, että valtionavustusleikkaukset ovat edessä nopeasti. Sekä julkiseen että yksityiseen rahoitukseen liittyy eettistä pohdintaa järjestöissä. Esimerkiksi yritysten vastuullisuuspesun ennalta ehkäisemistä pitäisi puhua nykyistä enemmän järjestöautonomian rinnalla.

Julkisen ja yksityisen rahoituksen lisäksi mainittiin kansalaisten ja vapaaehtoisten osallistumisessa tapahtuvat muutokset, mihin akatemiassa kuullut tutkijat viittasivat puheenvuorossaan. Väestönkehityksen kaltaisten muutosten vaikutukset vaihtelevat alueellisesti, ja muutokset tapahtuvat hallinnossa ja järjestöissä eriaikaisesti, mihin pitäisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Kansalaisjärjestöstrategian asemesta tarvittaisiin riittävän pitkälle tulevaan katsova kansalaistoiminnan strategia skenaarioineen.

Keskusteluissa korostettiin rahoituksen ja osallistumisen ja osallisuuden lisäksi kohtaamista, luottamusta, yhdessä tekemistä ja vastavuoroisuutta sekä arvontoa järjestötoiminnalle, missä julkisella hallinnolla on mahdollisuus ja vastuu toimia. Järjestöt tarvitsevat toimintatapojen uudistamisessa itsekriittisyyttä, resurssien jakamista ja skaalautuvia toimintamalleja. Järjestöystävällinen kunta mainittiin yhtenä yhteistyön lisäämiseen tähtäävänä esimerkkinä, jonka keskiössä ovat kuntalaiset ja organisaatioiden välinen yhteistyö. Järjestöille on erittäin tärkeää, että kunnat ja hyvinvointialueet ovat nimenneet yhteyshenkilöt, joiden kanssa käydä lävitse tukimuotoja ja kehittää niitä.

STRATEGIAN SUUNTIA

Strategialuonnosta luonnehdittiin toimenpideohjelmaksi, josta puuttuvat tavoitteet. Silti hallinnon ja järjestöjen näkemyksissä nähtiin paljon samaa – valtionavustusleikkausten vaikutuksia järjestöille pitäisi pienentää. Dialogeissa kysyttiin, mihin suuntaan strategialla on tarkoitus mennä. Keskustelijat nostivat esiin muun muassa kestävyden, yhteiskunnan kriisinkestävyyden, kokonaisturvallisuuden ja kansalaisvaikuttavuuden. Vapaaehtoistoiminnassa nähdään paljon valjastettavaa potentiaalia, kun se tehdään kestäväällä tavalla. Valtio ei voi korvata valtionavustusleikkauksia vapaaehtoisten kustannuksella, eikä vapaaehtoistoiminnan arvoa ole varaa menettää. Järjestötoiminnassa tarvitaan tarkoituksenmukaisia tukirakenteita ja järjestötyönantajia, joista puhuttiin dialogeissa verrattain vähän. Myös

yksityisen rahoituksen lahjoittamisen kulttuurista, kuten testamenttilahjoituksista, olisi kaivattu enemmän keskustelua.

Strategialuonnoksessa määritellään valtionhallinnon päämääriä, tavoitteita ja toimenpiteitä. Keskustelijoiden mielestä on tärkeää, että strategiaa toteutetaan paikallisesti ja alueellisesti, lähellä ihmisiä. Julkisen hallinnon on lisäksi varmistettava, että järjestöt voivat toimia julkisen vallan kriittisenä vastapainona ja arvioida sen toiminnan oikeellisuutta pelkäämättä esimerkiksi rahoituksensa puolesta. Luottamusvajetta on vähennettävä mukaan ottamisella ja mukana olemisella sekä viestinnällä, joka purkaa esimerkiksi huolta herättävää pakkopuhetta politiikassa.

Keskustelijat kaipasivat demokratiaa ja järjestöjen toimintaa puolustavaa kansanliikettä, ekosysteemeissä esimerkkiä näyttäviä veturijärjestöjä ja laajaa keskustelua julkisen hallinnon ja järjestöjen välisestä suhteesta. Yhtäältä mainittiin järjestöjen toimintalogiikoiden muuttuminen, toisaalta järjestöjen monet yhteiskunnalliset roolit, jotka eivät kapene vain hyvinvoinnin kannalta tarpeellisten palveluiden tuottamiseksi. On ongelmallista, että järjestöiltä odotetaan samoja asioita kuin yrityksiltä.

Julkisen hallinnon ja järjestöjen välisiä dialogeja on syytä jatkaa säätiöt mukaan kutsuen. Järjestöt kysyivät, miten yhä useampi virkahenkilö tai poliittinen päätöksentekijä saataisiin mukaan kansalaisjärjestöakatemioiden kaltaisiin kohtaamisiin lisäämään kansalaisyhteiskuntatuntemustaan. Dialogit lisäävät luottamusta ja hälventävät pelkoja. Esimerkiksi osa järjestöistä pohti, halutaanko valtionavustusleikkauksilla ajaa järjestötoimintaa alas, siirtyä kohti hyväntekeväisyysyhteiskuntaa ja pakottaa järjestöjä yhdistymään. Dialogeissa muistutettiin myös vapaamuotoisten kohtaamisten merkityksestä ja selkeän, ymmärrettävän kielen käytöstä avoimessa hallinnossa.

STRATEGIALUONNOSTA KOSKEVIA YKSITYISKOHTAISIA HUOMIOITA

Dialogeissa tehtiin konkreettisia ehdotuksia kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämiseksi. Esimerkiksi vapaaehtoistoiminnasta annetun lain säätäminen koettiin harkinnan arvoiseksi, mutta siihen suhtauduttiin myös kriittisesti ylimääräisenä sääntelynä. Sääntelyn kehittämisessä ja muissa politiikkatoimissa tarvitaan huolellista järjestövaikutusten, laajemmin kansalaisyhteiskuntavaikutusten, arviointia. Keskustelijat kertoivat ehdotuksen kuluttajaturvallisuuslain soveltamisalan muutoksesta esimerkkinä sääntelyn ristiriitaisesta lisääntymisestä, millä olisi huolestuttavia seurauksia järjestötoiminnalle.

Valtionavustusten ehdoissa ja rajoituksissa voitaisiin harkita velvollisuuksiin liittyvää suhteellisuutta ja erilaisia kustannusmalleja, kuten flat rate -kustannusmallia. Järjestöille kannattaisi tarjota myös rahoituspalveluja. Tuote- ja palveluostojen arvonlisäverojen laskeminen olisi konkreettinen teko, joka tukisi järjestöjen varainhankintaa.

Järjestöjen tuottamaa tietoa ja järjestötietoa pitäisi hyödyntää nykyistä enemmän päätöksenteossa. Kansalaisyhteiskunta on tiedontuottaja ja tietovaranto. Esimerkiksi osaamisen ennakoinnissa olisi tärkeää ottaa huomioon, minkälaisia taitoja järjestöissä opitaan, eikä vaikuttavuutta pitäisi arvioida yksipuolisesti. Tiedontarpeiden ja tiedonlähteiden tunnistamista on tarpeen jatkaa tiedon laatukriteerit huomioon ottaen. Tiedonkeruussa voitaisiin käyttää palveluja, kuten Lähellä.fi. Kansalaisyhteiskunnan arvoa ei pidä kuitenkaan tiivistää barometreiksi, indekseiksi tai mittareiksi.

OIVALLUKSIA

Dialogien loppuksi keskusteltiin oivalluksista. Moni keskustelija koki monialaiseen yhteistyöhön liittyviä oivalluksia. Esimerkiksi koko organisaatio voi tehdä varainhankintaa, ja neljännen sektorin toimintatavoissa olisi opittavaa järjestöissä. Osa halusi ryhtyä toimeen, esimerkiksi kirjoittaa intranet-jutun keskustelun jatkamiseksi omassa työyhteisössä.